

АЛГЫ-КЕШ — АЖЫКТЫГ ЧИГ-ЭТ

Көдөз ажил-агынын улам ийик дөңгөрүлүп, партия болгон чакта уул кичиреги салып турар. Ош болза бир тодаргай чыгайт. Көдөз ажил-агы продукттарын күйүгө сатып аларынын өркөтөрүн 1983 чылдын январь 1-ден ээлеп улагаттыгына ба- за экономикасы кошокко со- хозтарын күрөңгө саткан продукттарынын өртөңгө не- мелде төлөйрин доктаатканы болуп.

Чээ, өртөктерин канчаар ажыгап, немелде төлөйрин канчаар саян берип турары- ның дугайында Тыва АССР- нин өртөктер талазы-биле кү- рөңгө саткан республиканын Көдөз ажил-агы министр- ствау. Көдөз ажил-агы про- дукттарынын салып алары- нын болгон шынарынын талазы- биле күрөңгө саткан инспекция, Стандартер болгон хем- чээр техника талазы-биле күрөңгө саткан талазы-биле лаборатория-биле казы- ланган хем ажил-агыларга, белеткер дугайында база чамалык бугурулгелерге ком- плекстег хыналдаларын чо- рутуу.

Чээ өртөктерге үнелээш, сохозтарын база чоңун хуу- да дузалаа ажил-агылардан- дан чээ прекураторлар ал- дымаан турда, январь- марта саткан продукттар- нын өртөктерге эде санал, ал- галарын чедир төлөүр, чээ өртөктерин чоң ортузунга тайылбырлап, танымтар тал- азы-биле чамалык боттут ажыдаарын кылган.

Каа-Хем районда белетке- лердин продукция дугаа- ганынын ведомостарын эде кылган, чедир саянтыгына өр- көктерин немел санааш, ону ээлеринге эгитилген. Кантан- ларынын шын, тода, бүтү-лө эрежөөк чутула чүдөлөрүн ай- тып турган, долдургулаан. Агыт уеде алгы-кеш аймаан районун сохозтарында айда- нын катан барып хулап ап ту- рар.

Чөөн-Хемчик, Удуг-Хем ра- йондарын белеткелчилерин чаа өртөктерге ажилдар талазы- биле инспекциялар база прекураторлар-биле чогуур ай-шаанда хандыргылаан. Складтарда январь-март ай- ларда киргизип алгы-кеш, дүк аймаан катан эде санааш, ка- зы ажил-агы продукттары- нын күрөңгө сатып алары- нын өртөктерин улагаттыгына база ол шынаш ол өртөктерге не- мелде төлөйрин доктаатканы — көдөз ажил-агы бугурул- гелерин экономикасын бижык- лаарында канчаар-даа аажок улуг идик. 1983 чылдын бирги чартында республиканын со- хозтарын күрөңгө саткан мал продукттарынын өртөңгө виныткан-биле 9 млн. 531 муң уулуб түнүп немел алган, ол дүктө саткан эки, сүт болгон дүктүн нити өртөңгө 45 хуу- ву немел төлөшүн ол болу- руп.

ЧАА ӨРТӨКТЕРИНИ шын ажыгап, күрөңгө саткан немелде төлөйрин ай-шаанда са- пал, ону төлөп бээр, өртөктер талазы-биле чакыктык полити- казын чоңа чедир тайылбыр- лар талазы-биле бисте улуг четтестер бары хыналдалар- даа илээр. Чээ өртөктерге болгон ажа немелде төлөшү талазы-биле СЭКП ТК-нын болгон ССР-нин Министрлер Чөвүлөтүн 1982 чылдын но- вбры 25-те үлдүргөн доктаа- ларга үнелээш, Тыва АССР-нин Министрлер Чөвү- лөтүнүн үлдүргөн доктаалар- ын Республикада белеткел- лер талазы-биле эртелеп ра- йонда белеткелдер контрала- рын ай ажил уеде сазда- лалып, бедирегиния, түнел- дин, сохозтарын саткан дү- күңгө немелде төлөшүрүн дүктү сатып алганынын сөөлүнө 5 конуктар эрттирбей, сохоз- тарга дүктүн өртөңгө-биле казы төлөшүрүн жокудатын хынал- далар илээр. Билдир чорук

Барым-Хемчик, Чөөн-Хемчик база Удуг-Хем райондарын белеткел контралаарында бол- ган, ол контралаар тус-тузун- да 104,300 рубльден 231,600 рубль чедир немелде төлөшү- рүн хуузазын үш ай озадат- кан, чүтлө хыналда үзүңгө чедир төлөшүр. Бо түнелер сохозтарын эргилде хөрөңгө- нинге ыңчаар киришпей тур- ган.

Кызыл-Мажалыктын ээт комбинатында (директору К. Сарыглар) барым талак ра- йондардан хей мал кырип ту- рар. Оларын кемин шүтү- зун комбинат чуртунга фабри- казында дугаар ужурут. Идик турбуге, эртен чыдап бо комбинат 5 муң ажил шү- рмалын кемин чедир дугаа- вааны илээр. Оол чыдага- нын тодаралык көргө, шына- ры багыт, союп турган, кезип, үргөдөп каапкан азы чалгалып союп каан, күрөңгө чуртунуң негелдери барымдалаа, чедир дербиз, дузал курга- лааннан дүгү бокай берген, инек кемтеринин дыка хөңү- лө курттар хей болгулааны- биле дугаа жамтыган болган.

Удуг-Хем районун ажил- атыларын кирген алгы барык шүтүзү дүктүк сор- тут ийикке, стандарт чок бол-

көрүп турда-ла доктаадыр, кантанынын дораан бижик- бээр ужурут турбуге, «Күш- ажыдын хостуу» сохозтун кол бухгалтеринин чугаазы- биле алырга, белеткелчилер кантанынын бир-ийн недела- эрте бергенде ам экеп берип турар. Бо дээрге инструкция- нын каржызы-биле хажыдып турарын бир бадтыкалы- дыр.

Удуг-Хем районунун белет- кел контралаа чаа өртөктер база немелде төлөшүр дугайы- да чоң ортузунга тайылбыр- массалык ажилды чорутуу. Оол туржук хари мал ажил- ларын күрөңгө чиг-эт ду- жаан 107 кичинин немел алыр ажа-төргөсүн чедир тө- лөшүн болган.

БИР КОЛ ажил болза, бе- леткелчилерин харымса- газын улагаттары, олар- ны өөдери. Чөөн-Хемчик районда белеткелчилер К. Оор- жак, А. Сат, В. Монгуш, О. Ооржак олар дүк хулап алганынын кантаныларын эдил-даа, дүктүн өң-чүзүнү база оол чамгыс ай база чап- гыс ай эвезинин дугайын ажа айтыпай-даа турганар. Кантаныларда эдилер бар хирезинде белеткел контрала- рын кол бухгалтер оларын

Экономика камналгалыг болуру журулуз

гаа. Ужуру болза, сохоз бугу- рузунга алгы-кештин шына- рын, оол кадыгалалык, чыла- дазын харымлаар тускай ки- ледер турар. Херек кырыла идикти килер чок, олар чүг- сазын кырыла.

АЛГЫ-КЕШИ эки шы- нарыг кылдыр белеткел- чинге чыдап эд таарым- чалыг үзү январ, февраль айларда бо контралаарын со- хозтардан сатып алган инек кеминин өртөз ортууа-биле 4 рубль, а шээр мал кеминин өртөз 1 рубль 53 көпөк болуп турар. А Жалон аттыг база «Найрал» сохозтарын дуга- жаанын шээр малын алгы- ларын өртөз 20—30 көпөк- тен эртпей турар. Ол болза дүктүн тас кылдыр кырып каапкан алгылар өртөз-дир. Удугтун хуула саткан мал- нын кемин инектин 22 рубль, дүктүн хей кеминин — 20 рубль болуп турар. Устүнде алгылардан ап көөргө, со- хозтар алгы-кештин шына- рынче шүт сагып салбайн турары илен.

Ажил-агыларын талазы- дан алгы-кештин чүтлө шына- рынче сагып салбайн турар анос, харын күрөңгө онза ужуру-дузалаг ол чиг-этти шүтүзүн сазар дугайында чогуур кичээлгй салбайн ту- рарын озаалап айтыр чуту- ла. Бо чылдын январь бирден эгелес, күштү болуп турар чаа өртөктер-биле санаарга республиканын сохозтары чыла күрөңгө алгы-кеш са- дарында 230 муң ажил, а едүк аймаалык «Тоора-Хем» — 7800, «Май 1» сохоз 6400 ажил рубль арым орулганы алыр ужурут.

Мылдыг турбуге, бо чыл- дын бирги чартында респу- бликанын сохозтары алдын- ган 60708 алгы-кештин күрө- нгө чүтлө 45435 тик саткан, азы бар куралырларын чүт- лө 74,8 хуузын ажылаан, ол болза эркен чыда турганын- дан чүтлө 0,2 хуу хей болган, а Монгол-Тайга районун со- хозтары алгы-кештин чүтлө 51,3, Эрзинин — 50,7, Эр- зини — 58,4, Барым-Хемчик- нин сохозтары 62,5 хуузын дугааган. Бо райондарын ол талазы-биле көргүзүп эркен чылдазында бестин куу- лаан.

Халдаар чок арыгдан өл- гөн малдын кемин малчынар шүтүп дугаар ужурут тур- буге, оол чамалык база-ла күрөңгө кырыбей турар. Бо таарымда сохозтар алгы- кештин өртөн малчынарын тыртып алыр. Ол чорук күрө- нгө аажок чок, чүтлө алгы- ның бодун дугаар ужурут.

Өгөн малдын кемин союп дугааганы дээш, немелде тө- лөшүр бээрн доктааткан тур- буге, ону ботандарыг тур- гары Удуг-Хем, Кызыл, Чөөн- Хемчик райондарда хыналда- лан илээр. Сохозтарда ал- гы-кеш хулап алыр улусту белеткел контралаарын ажилдаагылар өөртпей тур- гар. Алгы-кештин өртөшүн ээр

төлөшү кылдыр хулап алган, Республиканын хереклекчи- лер шителелерин. Көдөз ажил-агы министрствозунун база Көдөз ажил-агы про- дуктарынын салып алары- нын болгон шынарынын талазы- биле күрөңгө инспекциянын чогуур ажилдаагылар чер- чеге чораян үзүнде алгы-кеш аймаан белеткел, сазарын ор- ганизастар талазы-биле чо- гуур тайылбыр ажилын кыл- байн, күрөңгө алгы-кешти белеткел сазар ажилдакчы- ларын семинарларын эрттир- бейн турары илээр.

Кызылдын ээт комбинаты (директору Б. Конуспаев) самдар, дымч, чалгалы сой- ган база чедир дузаван, ке- зип каан алгыларын фабрика- ларга чорутуп турарында бир чылда 300—350 муң хире рубль орулганы чедир албайн турар.

СЭКП ТК-нын болгон ССР-нин Министрлер Чөвү- лөтүнн доктаалын баугар- бо чылдын январь 1-ден эге- деп, алгы-кеш аймаанын өр- төн барык ийн катан өстүр- гөн. Бо дээрге, сохозтарын экономикасында улуг немелде орулга, шынарыг болгон хей продукцияны дугаары дээш ажил-агыларын база чоңун хуула дузалаа ажил- агынын хөңгүдеринге союу- ргалы бедирегине улуг илгидир.

Белеткел контралаарын ажилдакчылар сохозтарда болгон чуртаткы чоңа ал- гы-кеш куралырларын шүт- тузун сатып ап, күрөңгө кирир ужурут. Ынчалда- даа дык хей алгы-кеш дугаа- тымай артып каап турар. Алгыны хуу улуска сазары сөөлүг үеде ажыдаан. Оол бир чылдаганы болза, мал- чынарын белеткелчилер эр- ген кезинде, алгыны боттары барып чыбас, тайылбыр ажи- лы кылбас, чүтлө ону улус боттары экеп дугаазын дээр хөң-биле манап олурарлар- дыр.

База бир четпес чүл бол- за, халдаар чок арыглар- дан өлгөн малдын кемин каа-лап сойгаш, ону күрөңгө дугаар ужурут. Ол негелде- нын күштөспөздүн чыдааны- на 28—30 муң хире алгыны со- хозтар чедир дугааганын ту- рар. Бай-Тайга, Эрүр, Удуг- Хем, Чөөн-Хемчик, Тес-Хем база Кызыл райондарын со- хозтарын дугааганы алгы- кемин шынары аажок куу- да. Алгы-кеш болза, янзы-бүрү идик аймаа, костом, тоң, былгаар кыдырыг эи чуту- ла чиг-эт болуп. Ажил-агы- ларын база чоңун хуузулаа ажил-агылында-лаа саткан дүгү, алгы-кеш дээш төлө- шүрүн үзүңгө шыг; чедир тө- лөшү, күрөңгө шынарыг про- дукцияны дугаарга, оол ажилынын чоң ортузунга та- йылбырларын улам күштө- лөдир чутула.

Х. ДАРЖА Тыва АССР-нин өртөктер талазы-биле күрөңгө коми- техинин даргасы.

Ажил-кеш, хей-инитин ажил-чорудалгазы-биле рес- публикада сугагыг кижилер Чөөн-Хемчикте эвээш эвес. Оларын бирээш Тыва АССР- нин Дээш Советинин Адлы- кык Санаа-Байыровна Монгуш- биле чоокта чаа ужурашты.

1961 чылда чээрби харлыг- кыс Дөргүн фермазында кел- геш саянчынын берге болгон хулап дугаар ажилын хулап алган амырлардын шыпкын болгон дегем орууче кирген. — Ынчан фермага уксаазын өккитпөөн 80 хире инек турган, оларын кемтерер ситен, таргаа хей эвес, таарымчалыг кажалар турбаан. Кыштын чыкылма союунда хол-биле инек саары, өдөн аштары дик- каа берге чүтө—дээр чээр- би чик мурунда байдалды саянчы сактып чуталаал оор.

СЭКП-нин ХХП сөздүн атыг сохозтун Дөргүн сүт- таарым фермазы хыска үзүнчү дугааганы үнелээш-биле аартыган, 1968 чылда меха- низастаттыган фермамын ажилгалы кириген. Саянчы- ларын күш-ажымын чингээ,

мындык болза-даа сүт бугу- рин көвүдөдир дугайында ай- тырыг шыгымыз-биле тургу- сунган, харымсалга беаэн, не- гелде улгаткан. Ынчанга сүт сазалдык көвүдөдир арга- ларын ажылап, хемчеглерин сохозтун дирекцияны, ферма- нын коллективин ап эгелээ.

— Сүт бугурун көвүдө- дир, херекке эки укаш, хоолу- дур мал кемин, зооветери- нарыг хемчегер, коллектив- тин бир кеминг хеделишкенин, тура-соруу болгон эске-даа чүдүлө хамааржыр—деп, Ад- лы-кык Санаа-Байыровна чу- гаалды-дыр. Бо бүгүнү ол шүтүзүн билдир, чүгө дээрге, кызымак, инчинин 1963 чыл- да ферма эргелекчинин ажи- лыне депштикен. Оол бээр бо хуңге чедир ферманы уду- ртушан, саянчылар турар.

Инектерин уксаазын эки- жидер чангыс хуңун херээ эвес, ону чоруту чеделишкенин шиттирээш. Ферма симме- тал уксаалыг инектерин өстү- рүп алган. Ам-ида чүгө сазар инектерин саны бестин үш чүс чедир турар.

Кол айтырыларын бирээ-

Чөөн-Хемчикте «Искра» сохозтун малчынары шүтүзү мал кемининг белеткелдинде идепкейг кирип турар. Дугаагалыг хойжу Монгуш Оскал-оол чылдын-на он тоңна- дан эвээш эвес ситенин белеткел ап келген. Оол өң-бүлө венозу чоокта чаа Арым-Бажиында он ийн тоңнамын сараа- дын тургускан. Ол ажилды малчы ам-даа уламчылар.

ЧУРУКТА: хойжу Монгуш Оскал-оолдун (солгай тала- зында) өң-бүлө венозу.

Ю. КОСАРЬКОВТУҢ ФОТОЗУ.

АЖЫЛ-ИШТИҢ ТӨВҮНГӨ

1974 чылдын ортан үзүңгө Бүгү-эвелек дүңгө сохозуу шалымчы дуула Чаа Шаага- Арыгга ажилдары-биле тра- торист-машинист мержеидат анык оол Кенден Сал- чак чедир келген. Чаа Шааган-Арыгга улуг ту- дугтун чаа-ла эгелес турган үш өл. Хөгжүп оор тудугта ажалын күш, чаа көп эге- лөп техникага башкарычы- лар чедиптес турган. Кенден Салчак № 3 тулут-еулгетте улачулуга Т-40 «Беларусь» маркалыг тракторга ажи- лар кирген, бөгүңгө чедир оол тракторунда хеэтор. Техни- казын эки билдир анык меха- низаторун трактору үрелди көрбөс. Ол бодунун кыла- ма-биле удуз септеттинин, четпес кемтерин баш бурун- гар тыптынын алыр чачыла- дыр.

Республиканын тараалан районун Талдыга анык меха- низатор Кенден Салчак ийн сезон иштинде күсүк дүжүт

ажылаадымын эки тура-биле киришкен. Ол кезээде ху- нышкынын ажил-иштин тө- вүңгө чоруксар. Бо чорук оол бугурунун күш-ажыла- мынаын бир херечин ол.

Бо ажилда келген үзүңгө оол талазында чылдаган чок чегре ажилы шыг узер, чурум чурар таарылга туруп көр- бөс, Ошанкап ажилында чурум-биле ол эш-өөрүнүн, чоңун хуңгүлөгөн чаалан алган. СЭКП ТК-нын, ССР- нин Министрлер Чөвүлөтүн, ВПС-тин «Күш-ажыдып ошанкаптыг сазгалуу-чурумун бижылаар талазы-биле ажил- ды күштөдирер дугайында» доктаалын ол казы ажалал турар эш-өөрү-биле номчуп танымаш, ону бүртүрү- биле дегини, оол шиттирелен амырларга боттарынын база Совет Тыванын 40 чыл оюн төлөтпиг ийн-биз уткуур дээш ажалдан турар.

К. ДОРЖУКАЙ.

БЕДИК ХҮЛЭЭЛГЕ

зи—чулуктуг болгон бөдүүн мал кеминин бугурун бол- гаш белеткел алыр болуп. Ынчанга куктуруула, чорук- ту, сөгисерин сүт-тиг чегре ажил-агы чыдаан на тараан багай эвес дүжүтү өстүрү алган, ону ферма чанынга си- лөстөп ап турар. Мал кемин белеткээр нехти тургу- сун, ыңчанга каан-даа чыл оларга коргунчуг эвес, элек сүтү бугурур долуг аргалар- лыг.

Чайгы үеде олар, сүтатты шын таарыштыр, дүкей ка- датты организастарын элек сүтү алырынга, семитилгеге кураылар болуп турар. Оол уламында ферма чыдаан-на көтү-шгыг хабсчыннын Анык Хондербейин Улуг Кат-Аксинга чалгалар.

— Сүт сазалдык көвүдө-

1983 чылдын баштайгы чар- тында бир инектен-не 2867 кг сүтү сагган, республиканын саянчыларынын ортузунда ча- рышка тергилээш.

Дөргүн сүт-бараан фермазы- нын чылдын эки көргүзү- леринг болуп келген оол эрге- лекчин А. С. Монгушту ор- ганизастык, ажил-иштин чорун- да, казыг-дээ ажилды чоруд- дарда азы айтырыгын шит- тилээрде коммунистерге, ком- сомолчуларга, хей-инити ор- ганизацияларга дайнып, олар- нын деткимчезин, дузанын ап турарында. Даандырган ажил- херээн эки саягырын билдир, күш-ажыдын сазгалуу-чур- муун бижылаар, организастыг чорукту ажидаар удуруткучу кичинин чутула хулап алыр кылдыр ол санаар. Ынчанга боду организастыг, ажил-ишчи,

онзашкан ажил-иштинг хымы- маан, хей-инитин херээге идепкейг киришкенин үнел- гелеш, чөөн-хемчикчилер ову ССР-нин Дээш Советинин ону чымынын депутаттыгга сонуп, улуг идегалыг көргү- сөн. Чуртунг экономикаын ай- ган союп хөгжүдөлөшүн ай- гыттыларын чеделишкенин шиттирээринге ол иден- кейгит кирип, соңугчулар- ның идегалын бугурулди шы- лаан. Ол ам Тыва АССР-нин Дээш Советинин депутаттыгга Чуртталга-коммунал ажил- агы болгон чаагайжыдылга талазы-биле доктаамал коми- ссияны кемжигүп, оол ажи- лынга идепкейг кирип, соңугчулар- биле ужуражып, отчеттарын берип, оларын та- гыттарын күсүдир дээш бо- дундан хамааржыр бугу-ле чүдөлөдир кылды турар.

СЭКП Чөөн-Хемчик райко- мууну бору кемжигү А. С. Монгуш районунг партия ор- ганизациясынын партия ор- ганизастыг, идеолотуг, масса- политиктиг ажилдарын шит- тилээринге, күсүдиринге кири- жип, партияг принципалдыг, негелдиг, дыкангыр чорунг чүдөлүг келген.

Иденкейг хей-инити ажил- дакчы, мурыакы саянчы, бунныг не Адлы-кык Санаа- Байыровна Монгушту күш- ажилды чеделишкенин чакан биле-биле үнелээш, Ленин, Күш-ажыдын Кызыл Түк ор- денер-биле шынаан.

Он бирги беш чылдын үшүк чылдында бир инектен 3500 кг сүтү саап алырын мурыакы иштин чүдүлөгөн, ону ажил күсүдиринин бугу аргалары бар.

— Даандырган ажил-херек- ти ак сепкидиг кылдыр, соң- гукчуларын эрге-ажым дээш ажилдарын мезг хамзаты бе- дик хулап болуп, чоңуна баарын болуру дег улуг аас- кенин кайда боор—деп, ком- мунист чуталаал турар.

Т. ХЕРТЕК. ЧУРУКТА: А. С. Монгуш. **Ю. КОСАРЬКОВТУҢ ФОТО- зу.**

УДАВАС ДООЗАР

Малдың баш санын өстүр- гелде болгон оол продукт- туун бедирегине тарып бо- даага кел тургускан.

Коданарын тарыдарыг хуңгын айтып, графикаг тургускан, кабарчыларга дыкнаткан. Ажилды ол бау- сар организастап чорудуп турар. Тарыдага кирер ко- данарын чартык кемин ах тарып бооскан.

Бугурукч малды шын ажал, кемтерери база-ла чу- гула. Ынчанга сохозта 110 баш бугурукч кошкарларын (оларын чартык кемин чоокта чаа Талдыга Тока ат- тыг сохозтан сатып алган) анык кижилерге кабарташ, хоолууг эки кемин-биле азынарын организастаан.

Графикте айттыккан ко- данарын тарып боодаырын август айда доозар.

Х.К. МОЙГУШ.

ТЕВЕ — «ДИРИГ ТРАКТОР»

Эрзин районунг Ленин ат- тыг сохозунда хоочун тежеви Хуна Чанчыкаевич Селен-оол төрөөн сохозунга хей чылдар- да теже малдан ажилдааш, кызымак, ак сепкидиг жинин үрө-түк 134 баш тежеви 1981 чылда огул Владимир Хунаевичке хулапал берген.

Теже, өске малга боаарга, агаар-бодуустун байдалында шыдамык, малчыны кышкы үе- де улуг ажаалда чок, ыткыр, дүктүр мал—деп, Владимир Ху- наевич чуталаал олурар.—Ын- чангаш бо малды өстүрер, көвүдөдир чегре чутула. Ону ханы бодал бигеш, теже ка- дарчымы бооп, адам аны ба- зып, ажилдап кирипкенин ол. Анык тежеви 1981 чылда 25, 1982 чылда 15, а бо чылдын 20 бодаганын онча-менди кам- галап ап шыдаан. Ам оол ко- ланында 194 баш теже бар, биргээч чуталаарга, адазын 134 тежевинге 60 башты немел өстүрүшүн ол.

Ынчалда-даа теже өстүр- ринде бергелер барын ол ча- жырбас. Бирээде, чангыс са- ны теже хей чылдар дугу- зунда хан ажагып, уксаазы баксырап турар. Манаа Удуг- Хемде, Тес-Хемде кодан теже- лерин бугуруларын «солшту- руп, уксааны эжиктесе чутула.

нарын хой дүгүңдөс кууза- лык. Чылдын-на төдөдөн орту- ма-биле 6,8 килограмм дүк- ту ап турар. А анык тайлак- тарын дүгү 3,4 килограмм чеге бээр.

—Теже мал Тывага бауду- ла таарышкан, чөм-суур-даа шоолуг далаавас, инг, соокка шыдамык, бедик орулганы бээр, экономика талазы-биле кандыг-даа малдан эвээш ча- рыгалалыг, ажыктыг, үнелгү мал-дыр—деп, Владимир Ху- наевич чуталаал олурар.—Ын- чангаш бо малды өстүрер, көвүдөдир чегре чутула. Ону ханы бодал бигеш, теже ка- дарчымы бооп, адам аны ба- зып, ажилдап кирипкенин ол. Анык тежеви 1981 чылда 25, 1982 чылда 15, а бо чылдын 20 бодаганын онча-менди кам- галап ап шыдаан. Ам оол ко- ланында 194 баш теже бар, биргээч чуталаарга, адазын 134 тежевинге 60 башты немел өстүрүшүн ол.

Ынчалда-даа теже өстүр- ринде бергелер барын ол ча- жырбас. Бирээде, чангыс са- ны теже хей чылдар дугу- зунда хан ажагып, уксаазы баксырап турар. Манаа Удуг- Хемде, Тес-Хемде кодан теже- лерин бугуруларын «солшту- руп, уксааны эжиктесе чутула.

Ийнде, теже малдын олар- бешир, кыштап, туралыг ас- кызын ажалдыг, оол баш санын көвүдөткөш, ону мал- лар кижилерин белеткее чо- гуур. Уште, теже малга хама- рыштыр зооветеринарыг ажилдарын күштөдирип, малчынарын хандыргыла- зыне, амырлар байдалыне чогуур кичээлгй салза эки.

Владимир Хунаевич Тес уну Өртөн-Кыштаг деп чегре кы- шаан, чазын, чайын Эрзин Ху- наевич өрү азын Арга-Алаа деп чечек, шыктыг серин чалга- га малды дөвөөлдөдүр.

Кандыг-даа малды кадарар- да арга-дуржулга, бигилер херек. Анык тежеви адазы Хуна Чанчыкаевичтен үнелгү сүмелерин ап, хей чүдүлгө өөренип, оол дузанын бо хүн- берге чедир көрүп чорутуу. А хоочун тежевинин огула- ны кол ачымы—ажыл-иштинге ак сепкидиг, кежээ болуру. Угун салгаары дээрле—чүтлө ажалын «уламчылаары эвес, а ажи-чачын база дө- зөп аарында деп чүе ол.

